

ce wielokulturowości w edukacji (Henryk Porożyński *Wielokulturowość wyzwaniem dla współczesnej polskiej edukacji. Stan i perspektywy badań*, s. 364–369).

Niezwykle interesująca jest trzecia, ostatnia część publikacji pt. *Z piórem i muzyką przez życie. Profesor Lech Mokrzecki. Rozmowy z Jubilatem* (s. 385–482). Składa się na nią osiem rozmów, przeprowadzonych przez jednego z wychowanków Profesora dr. Tomasza Maliszewskiego, poświęconych kolejno: wspomnieniom przodków („O rodzinie”), okresowi wczesnego dzieciństwa („O narodzinach i wspomnieniu dzieciństwa”), repatriacji („Pomiędzy Wilnem a Toruniem”), toruńskiemu, licealnemu i studenckiemu etapowi w życiu Jubilata („Toruń – lata szkolne”; „Studia na UMK”) oraz czasom gdańskim („W kierunku Gdańska i muzyki”) i pracy naukowo-dydaktycznej na uczelniach wyższych („W uniwersyteckim kręgu”). Cykl ten kończy ostatnia – ósma rozmowa zatytułowana „Zamiast podsumowania”. Całość uzupełniają liczne, interesujące fotografie z życia naukowego, zawodowego i prywatnego Profesora. Wspomnieć należy, że z rozmów tych czytelnik poznać może także dorobek badawczy Uniwersytetu Gdańskiego w zakresie historii wychowania.

Do nowego wydania książki dołączono jako „Post scriptum” sprawozdanie z uroczystej Sesji „Lech Mokrzecki – 50 lat w służbie nauki, kultury i edukacji”, która odbyła się w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego 28 lutego 2007 r. (oprac. Andrzej Kołakowski, Anna Paszkowska, s. 489–494).

Publikację uzupełniają także dwa załączniki dotyczące „Informacji o dorobku prof. Lecha Mokrzeckiego” oraz przebiegu pracy zawodowej Jubilata. Zamieszczono także „Spis fotografii i tabel”.

Ponieważ, jak słusznie zauważył Tomasz Maliszewski, w związku z licznymi planami badawczymi i wydawniczymi Lecha Mokrzeckiego, Jego przejście na emeryturę „ma charakter raczej symboliczny” (s. 481), w najbliższej przyszłości możemy spodziewać się kolejnych prac Profesora. Tym bardziej, że Jubilat nadal niezwykle aktywnie uczestniczy w życiu naukowym.

Agnieszka Wałęga

Teresa Wróblewska, *Duch narodowy. Postacie polskich polityków XX w.*, Oficyna Wydawnicza „Stopka”, Łomża 2007, ss. 325

Książka Teresy Wróblewskiej *Duch narodowy. Postacie polskich polityków XX w.*, ukazała się na rynku wydawniczym w 2007 r. Autorka, podążając śladem polskich osobistości XX stulecia, stawia sobie za cel przedstawienie istoty ich działalności politycznej. Aspekt duchowości i ideowości, wpisany w szeroki i zarazem bardzo złożony kontekst przemian społeczno-politycznych minionej epoki, stanowi lejtmotyw niniejszej publikacji.

Praca składa się ze wstępu, dwóch rozdziałów oraz aneksu, zawierającego posłowie oraz kilkunastonicowy tekst poświęcony zagadnieniom ustroju społeczno-politycznego Drugiej Rzeczypospolitej.

Należałoby podkreślić, że już sam „Wstęp” stanowi doskonały materiał dla zobrazowania tego, co autorka próbuje definiować jako „duchowość narodową”. Zgłębiając problematykę świadomości narodowej, patriotyzmu, interesu narodowego, przywołane zostały znamienne stanowiska i opinie wielu zacnych polskich pisarzy, filozofów, publicystów, historyków, działaczy oświatowych: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Cypriana Kamila Norwida, Maurycego Mochnackiego, Aleksandra Wielopolskiego, Hugona Kołłątaja, Floriana Znanieckiego, Józefa Wybickiego, Aleksandra Świętochowskiego, Krzysztofa Pendereckiego i innych. Z pewnością za ciekawe należy uznać psychologiczne podejście do „charakteru narodowego” Polaków (stanowisko Antoniego Kępińskiego, Kazimierza Dąbrowskiego, Eugeniusza Brzezińskiego).

Pierwszy rozdział książki zawiera charakterystykę polityków, określonych przez autorkę jako: „polityków z powołania”. Do tej kategorii osób zaliczeni zostali: Maria Curie-Skłodowska, Jerzy Giedroyc, Józef Haller, August Hlond, Gabriel Narutowicz, Eugeniusz Kwiatkowski, Jan Nowak-Jeziorański, Ignacy Jan Paderewski oraz Stefan Wyszyński.

W części drugiej: „politycy z profesji”, znaleźli się: Władysław Anders, Roman Dmowski, Wojciech Korfanty, Jędrzej Moraczewski, Józef Piłsudski, Maciej Rataj, Władysław Sikorski i Wincenty Witos.

Dobór charakteryzowanych w książce postaci nie budzi zastrzeżeń. Są to bez wątpienia osoby, które dobrze zasłużyły się dla Polski i znajdują, pomimo niejednokrotnie zróżnicowanej oceny historyków, trwałe miejsce w polskiej historiografii oraz świadomości narodowej. Za nieco zaskakujące można uznać jedynie zaliczenie Marii Curie-Skłodowskiej do grona „polityków z powołania”. Autorka potrafi jednak wskazać związki wielkiej polskiej uczonej ze światową polityką.

Czytając książkę wyczuwa się osobisty stosunek autorki do opisywanych przez nią zdarzeń, a także poszczególnych postaci historycznych. Wyrazem tego – w sensie dosłownym – jest liczba stron przypisanych wybranej osobie oraz osobiste dygresje, świadczące o zaangażowaniu emocjonalnym.

Autorka skłania się ku ideałom ruchu narodowego (endecji) oraz wyznaje światopogląd i wartości chrześcijańskie. Z uznaniem opisuje działalność i dokonania: A. Hlonda, S. Wyszyńskiego, R. Dmowskiego, M. Rataja, W. Sikorskiego, W. Korfanteo i W. Witoso. Biogramy tych osób opatrzone są dodatkami w postaci kalendarium, opinii, komentarzy itp.

Autorce nie można bynajmniej odmówić prawa do wartościowania, hierarchizowania, czy wreszcie skłaniania się ku określonemu systemowi wartości. Wszelkie osobiste refleksje można by uznać jako przejaw poszukiwania odpowiedzi na pytanie – czym był, jest (lub czym powinien być) charakter narodowy?

Jednakże znajdują się z pewnością czytelnicy, dla których sformułowanie „totalitarny reżim sanacji” (s. 212), stanowić będzie jawne nadużycie. W innych partiach książki – na określenie rządów sanacji – autorka używa sformułowania dyktatura „bez skrajności totalitarnych” (s. 250) lub „dyktatura sanacyjna” (s. 320).

Nazbyt jednostronna, nacechowana dużą dozą pesymizmu, a tym samym dla wielu nieprawdziwa, może okazać się opinia na temat istoty integracji Polski (*post factum*) ze strukturami Unii Europejskiej (s. 282).

Książka Teresy Wróblewskiej powstała na bazie opracowań naukowych (zwarte i źródłowe). Jej popularnonaukowy charakter powoduje, że potencjalnymi adresatami może być szerokie grono czytelników.

Cenny zbiór informacji faktograficznych, uzupełnionych trafnie dobranymi cytataми oddającymi istotę działalności prezentowanych postaci, skłania do głębokiej refleksji i tym samym spełnia zadania nakreślone przez autorkę w tytule książki, która w życiorysach swoich bohaterów poszukuje odpowiedzi na pytanie – czym właściwie była dla nich tożsamość narodowa?

Jacek Kulbaka

Z dziejów ruchu harcerskiego. Studia – Szkice – Materiały 1911–2006, pod red. Edyty Czop, Oficyna Wydawnicza „Mercator”, Rzeszów 2006

Przedłożona do recenzji książka stanowi pokłosie sympozjum naukowego, które odbyło się w Rzeszowie w dniach 9–11 września 2006 r. Sympozjum zorganizował Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego w kooperacji z Podkarpacką Komendą ZHP. Impuls do jego zwołania dała zbliżająca się setna rocznica narodzin skautingu i dziewięćdziesiąta piąta rocznica powstania pierwszych drużyn skautowych w Polsce.

Tematem przewodnim prezentowanej publikacji są dzieje ruchu harcerskiego na ziemiach polskich w latach 1911–2006. Szerokie ujęcie zagadnienia i podana cezurą czasowa sugerują wielopłaszczyznowość podjętych rozważań i ich interdyscyplinarność. Autorami zamieszczonych w zbiorze tekstów są zarówno pedagodzy, lekarze, jak i historycy. Fakt ten pozwala na uchwycenie badanego problemu w różnych perspektywach i tym samym ubogaca wiedzę odbiorcy. Po wtóre, jak na publikację posympozjalną jest ona dość nietypowa, bo łączy w sobie refleksję naukową i tę, którą pisze praktyka życia harcerskiego. Obok rozważań czysto naukowych są bowiem i te, które napisali działacze harcerscy, na co dzień zajmujący się szerzeniem tradycji harcerskiej.

Wspomniana interdyscyplinarność, szeroka cezurą czasowa, jak i połączenie narracji naukowej z popularyzatorską spowodowało, że opracowanie zgłoszonych tekstów mogło stanowić dla organizatorów duże wyzwanie. Końcowy efekt ich pracy przekonuje, że z powierzonego im zadania wyszli obronną ręką, gdyż całość charakteryzuje się dużym stopniem spójności wewnętrznej.

Publikacja zyskała układ tematyczno-chronologiczny i składa się z ośmiu podstawowych części, w których skład wchodzi od jednego do siedmiu opracowań. Poza sformalizowanym podziałem znajduje się gawęda profesora Zbigniewa Mańkowskiego, która stanowi doskonały wstęp do zasadniczych rozważań. Gawęda ma charakter wspomnieniowy i przywołuje działalność profesora w harcerstwie okręgu łańcuckiego w drugiej połowie lat 40. XX w. Był to czas dramatyczny w historii Polski, a ingerencja świata polityki w świat organizacji młodzieżowych – w tym harcerstwa – szczególnie agresywna.